

Research Paper

Developing, Validation, Reliability and Normalization of Moral Behavior Scale among Adolescents

Arezou Delfan Beiranvand^{1*}, Khosro Rashid²

1. Ph.D. Candidate in educational psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran

2. Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

Received: 01/05/1401

Accepted: 04/09/1401

PP:110-127

DOI:

[10.30495/je.2022.1963929.1109](https://doi.org/10.30495/je.2022.1963929.1109)

Keywords: morality, moral behavior, moral behavior scale, normalization, adolescents

Abstract

Introduction: This study was conducted with the aim of developing, validation, reliability, and normalization of moral behavior scale among adolescents.

Research Methodology: The study was carried out in two phases. In the first phase (qualitative part), the existing theoretical foundations of moral behaviors were studied and categorized by the use of the content analysis method. In the second phase (the quantitative part), based on the findings of content analysis, a 35-items scale was developed to measure two identified factors called negative and positive behaviors. The research method was descriptive-correlational, and the statistical population included all adolescents of Hamedan in the academic year of 2021-2022. The sample size included 1093 people who were randomly selected through multi-stage cluster sampling method, and they completed the researcher-made scale. To examine the validity of the scale, exploratory factor analysis, content validity method, and concurrent validity, and to investigate the reliability of the scale Cronbach alpha were used.

Findings: The results of exploratory factor analysis specified 2 factors named negative and positive behaviors. The estimated Cronbach alpha reliability coefficients for the whole scale was 0.862, and subscales of negative and positive behaviors were 0.918, 0.920 respectively. Normative information of this scale is also reported.

Conclusion: According to the results, moral behavior scale has suitable validity and reliability, and can be used in various organizations.

Citation: Delfan Beyranvand, A., Rashid, Kh.(2022). Developing, Validation, Reliability and Normalization of Moral Behavior Scale among Adolescents. Journal of Transcendent Education, Vol 2, No 3, Autumn, 2022, Pp 110-127

* This article is taken from the PhD dissertation of Arezou Delfan Beiranvand

Corresponding author: Arezou Delfan Beiranvand

Address: Ph.D. Candidate in educational psychology, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran

Email: arezou.delfan14@gmail.com

مقاله پژوهشی

ساخت، اعتباریابی، رواسازی، و هنجاریابی مقیاس رفتار اخلاقی در میان نوجوانان

آرزو دلفان بیرانوند^{1*}، خسرو رشید²

1. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

2. دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابل، ایران.

چکیده

مقدمه و هدف: این پژوهش با هدف ساخت، اعتباریابی، رواسازی و هنجاریابی مقیاس رفتار اخلاقی در میان نوجوانان انجام شد.

روش‌شناسی پژوهش: پژوهش در دو مرحله انجام شد. در مرحله نخست (بخش کیفی)، ابتدا منابع و مبانی نظری موجود در زمینه رفتارهای اخلاقی با روش تحلیل محتوا بررسی و مقوله‌بندی شدند. در مرحله دوم (بخش کمی)، براساس کدگذاری اطلاعات حاصل از بررسی منابع، یک مقیاس 35 گویه‌ای برای اندازه‌گیری 2 عامل شناسایی شده رفتارهای سلبی و ایجابی ساخته شد. در این مرحله روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و جامعه آماری شامل کلیه نوجوانان شهر همدان در سال تحصیلی 1400-1401 بود. اندازه نمونه شامل تعداد 1093 نفر بودند که به شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند و مقیاس پژوهشگر ساخته را تکمیل کردند. برای بررسی روایی ابزار از روش‌های تحلیل عاملی اکتشافی، روایی محتوایی، و روایی همزمان و برای بررسی پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ سود برده شد.

یافته‌ها: نتایج تحلیل عامل اکتشافی، مؤلفه‌های رفتارهای سلبی و ایجابی را به عنوان 2 عامل مقیاس نشان داد. ضریب پایایی ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس 0/862، و برای زیر مقیاس‌های رفتارهای ایجابی و رفتارهای سلبی به ترتیب 0/918، 0/920 به دست آمد. همچنین اطلاعات هنجاری این مقیاس گزارش شده است.

بحث و نتیجه‌گیری: بر پایه یافته‌های پژوهش می‌توان گفت که مقیاس رفتار اخلاقی از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است و می‌تواند در تمام سازمان‌ها به کار برده شود.

تاریخ دریافت: 1401/05/01

تاریخ پذیرش: 1401/09/04

شماره صفحات: 110-127

DOI:

[10.30495/ee.2022.1963929.1109](https://doi.org/10.30495/ee.2022.1963929.1109)

واژه‌های کلیدی: اخلاق، رفتار

اخلاقی، مقیاس رفتار اخلاقی،

هنجاریابی، نوجوانان

استناد: دلفان بیرانوند، آرزو و رشید، خسرو. (1401). ساخت، اعتباریابی، رواسازی، و هنجاریابی مقیاس رفتار اخلاقی در میان نوجوانان. فصلنامه علمی آموزش و پرورش متعالی، دوره دوم شماره 3، شماره صفحات 110-127

* نویسنده مسئول: آرزو دلفان بیرانوند

نشانی: دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا.

تلفن: 09184023489

پست الکترونیکی: arezou.delfan14@gmail.com

مقدمه

یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین آرمان‌های آموزش رسمی و جامعه بشریت پرورش اخلاق و رفتارهای اخلاقی در بستر جامعه است (Mitchell, Reynolds, & Bryan & Burstow, 2018). به عبارت دیگر، اخلاق به عنوان یکی از حیاتی‌ترین مسایل پیش‌روی سازمان‌ها (Carvalho et al., 2018). در روانشناسی اخلاق، اینکده مردم چگونه عمل می‌کنند و چه رفتارهای درست و نادرست هستند مطالعه می‌شود (Ellemers, van Nunspeet, 2020). اخلاق اغلب به عنوان هدایت افراد به سمت رفتارهایی تعبیر می‌شود که از نظر جامعه مطلوب تلقی می‌شود (Rogers, 1997). اخلاق دو ویژگی دارد: اول اینکه صرفاً به عنوان قضاوت اخلاقی تعیین نمی‌شود و دوم اینکه قوانینی را که در یک جامعه وجود دارند هدایت می‌کنند (Killen, & Dahl, 2019). رشد اخلاقی دارای سه سطح است (Kohlberg, 1975). اولین مرحله پیش‌قراردادی شامل توجه به اطاعت و قانون است و این معمولاً در سنین چهار تا ده سالگی انجام می‌شود. مفهوم اخلاقی بسته به میزان مجازات درک شده، تعیین می‌کند که آیا رفتار بد رخ می‌دهد یا خیر، به طوری که ممکن است اجتناب از آن مجازات مطلوب تلقی شود. مرحله بعدی پیش‌قراردادی شامل توجه به ارضای نیازها می‌باشد. رفتار خوب با ارضای خواسته‌ها و نیازهای شخص بدون در نظر گرفتن دیگران مرتبط است. سطح دوم متعارف یا قراردادی است و این شامل توجه کودک به تصویر خود و اطاعت از قوانین و مقررات است (Aronson et al., 2020). این مرحله معمولاً در سنین 10-13 سالگی رخ می‌دهد. سطح سوم غیر متعارف یا فرا قرار دادی است و افراد 13 ساله و بالاتر آن را تجربه می‌کنند. این مرحله شامل توجه به افراد دیگر با رفتار خوب و پیروی از قوانین و استانداردهای اجتماعی است. مرحله بعد شامل توجه به اصول اخلاقی و رفتار اجتماعی خوب مبتنی بر اصول اخلاقی شخصی است که از قوانین جهانی سرچشمه می‌گیرد. بر این اساس، رفتار اخلاقی یعنی عمل مطابق با ارزش‌های اخلاقی موجود در موقعیت‌ها (Lupuleac, Lupuleac & Rusu, 2012) که از طریق آن اشتباهات و ناهنجاری‌های اخلاقی موجود در سطح سازمان حذف می‌شود (Baker, Hunt, & Andrews, 2006). همچنین، رفتار اخلاقی، شامل رفتارها و ارزش‌های درست و مطلوب هستند که براساس آن‌ها فرد تصمیم می‌گیرد و عمل می‌کند (Tangney, Stuewig, & Mashek, 2007). از دیدگاه بایراکتاروا و وُدکاک (Bairaktarova, & Woodcock, 2017) وقتی فرد در دو راهی تصمیم‌گیری اخلاقی و غیر اخلاقی قرار می‌گیرد، در صورتی که تمایل به اخلاقیات در وی قوی باشد، ملاحظات اخلاقی را مورد توجه قرار می‌دهد.

تمایل به ارایه تبیین‌هایی برای مشاهده‌ی روزمره‌ی فساد، تقلب یا سوء استفاده از قدرت، رفتار اخلاقی را به موضوعی داغ در تحقیقات روانشناسی تبدیل کرده است (van Leeuwen, 2019 Ellemers, van der Toorn, Paunov, &). به نحوی که بسیاری از روانشناسان در مورد اخلاق و رفتار اخلاقی مطالعاتی انجام داده‌اند. مبنی بر اینکه اخلاق و رفتار اخلاقی تحت تأثیر عوامل مختلف درونی و بیرونی قرار می‌گیرند (Schauster et al., 2020; Xiang, Cao, & Dong, 2020). برای نمونه می‌توان به عوامل بیرونی مانند محرک‌های بیرونی، محیطی، و نگرش‌های گروه‌های اجتماعی (Abd Rahim et al., 2021; Bursal, & Polat, 2020; Karademir Coskun,) و عوامل درونی مانند ویژگی‌های شخصیتی (Başok & Sayer, 2021; Erdogdu, & Kokoc, 2020; Padir, Ayas, & Horzum, 2021) و نقش احساسات (Eisenberg, 2000) اشاره کرد. از طرف دیگر، پیش‌بینی رفتارهای اخلاقی در موقعیت‌های گوناگون زندگی باعث شده است که پژوهش‌گران مختلف به ساخت و اعتباریابی مقیاس‌هایی برای سنجش و ارزیابی رفتارهای اخلاقی در موقعیت‌های گوناگون بپردازند و رابطه‌ی رفتارهای اخلاقی را با سازه‌های گوناگون مورد بررسی قرار دهند. برخی از مطالعات برای اندازه‌گیری رفتارهای اخلاقی موقعیتی را طراحی نموده و فرد را در آن موقعیت خاص قرار داده سپس رفتارهایی‌های اخلاقی و غیر اخلاقی را مورد بررسی قرار داده‌اند و برخی دیگر از مقیاس‌های درجه بندی سود برده‌اند که در بخش پیشنهاد پژوهش به آن‌ها اشاره شده است.

توجه به اخلاق و رفتارهای اخلاقی در مدرسه به عنوان خانه دوم که آینده ساز و راهنمای عمل، رفتار و اخلاق دانش‌آموزان و نوجوانان است اهمیت دارد (Ahmadi & Nabati, 2018). زیرا اخلاق و رفتارهای اخلاقی در زندگی بسیار مهم هستند و تعامل اجتماعی را تسهیل می‌کنند. زمانی که رفتارهای اخلاقی در خانه، در مدارس و در کل جامعه نهادینه شود، کارکرد افراد در زندگی فردی و اجتماعی آسان

می‌شود (Hidayah, 2021). فهم رفتارهای درست و نادرست از نظر اخلاقی به افراد این امکان را می‌دهد که در موقعیت‌های گوناگون با هم کار کنند و در جوامع باهم زندگی کنند. پیروی از اصول اخلاقی احترام و شئون اجتماعی را تضمین می‌کند و در مقابل رفتارهای غیر اخلاقی منجر به بی‌احترامی و طرد اجتماعی می‌شود (Ellemers, van Nunspeet, 2020). کانن (Kannan, 2006) بر این باور است که بررسی رشد اخلاقی و پرورش ارزش‌های اخلاقی در جوامع مدرن امروزی به عنوان نیازی مبرم درآمده و باید در سرلوحه امور آموزشی قرار گیرد؛ بنابراین تأکید بر ارزش‌های اخلاقی به ویژه حمایت از رفتارهای اخلاقی در سازمان‌های همه کشورها در سال‌های اخیر افزایش یافته است. این تأکید از نظر پژوهشی در تعداد پژوهش‌هایی که طی سال‌های اخیر در مورد رابطه رفتار و ارزش‌های اخلاقی با متغیرهای مختلف در مجلات علمی-پژوهشی منتشر شده به خوبی قابل رؤیت است (Nikdel, Dehghan, & Noushadi, 2018).

مسئله نگران کننده این است که انحرافات اخلاقی در محیط‌های مدرسه، مانند مشارکت دانش‌آموزان در رفتارهای نامطلوب مانند دعوا با دانش‌آموزان دیگر (CNN Indoensia, 2020)، ترک مدرسه و تقلب در امتحانات (Abdi, 2019) همچنان ادامه دارد. این معضلات اخلاقی می‌توانند باعث مشکلات جدی‌تر دیگری مانند پرخاشگری (van den Berg et al., 2020) و قلدری شوند. چندین مطالعه اخیر نشان داده‌اند که شادی، غم و عصبانیت با رفتار اخلاقی مرتبط است (Eisenberg, 2000) و اخلاق ضعیف مستقیماً منجر به هویت اخلاقی پایین و عدم رفتار نوع دوستانه می‌شود (Yang et al., 2020). بنابراین برای کمک به دانش‌آموزان برای ایجاد شخصیت مثبت، اخلاق خوب مورد نیاز است. در دنیای تعلیم و تربیت، تنها در صورتی می‌توان از بروز بحران اخلاقی جلوگیری کرد که در هر درس در محیط مدرسه، آموزش اخلاقی ارائه شود. زیرا تعاملات اجتماعی خوب در مدرسه از طریق اخلاقیات ممکن می‌شود (Hidayah, 2021). از اینرو، پرورش رفتارهای اخلاقی مانند انصاف، احترام، صداقت، امانتداری، و وفای به عهد در نوجوانان و دانش‌آموزان و سنجش این رفتارهای اخلاقی در یادگیرندگان از مهم‌ترین مسایل هستند (Giordmaina & Zammit, 2019). زیرا تقویت رفتارهای اخلاقی نوجوانان و دانش‌آموزان از دیر باز همواره در نظام‌های تعلیم و تربیت رسمی و عمومی مورد توجه سیاست‌گذاران نظام آموزشی بوده است (Bleazby, 2020). به همین دلیل، عوامل مؤثر بر اخلاقیات نوجوانان مستلزم بررسی فوری است (Hidayah, 2021). در سوی دیگر، با توجه به شعار دانشگاه پنسیلوانیا (قوانین بدون اخلاقیات به درد نمی‌خورد)، بنابراین طبیعی است که منطبق بر دیدگاه بلازی (Blasi, 1980) پیش بینی رفتار اخلاقی در شرایط مختلف آرزوی دیرینه بشر و علم روان شناسی باشد. تحقق این امر یعنی پیش‌بینی درست رفتارهای اخلاقی در موقعیت‌های گوناگون مستلزم این است که مقایسه مناسب در این زمینه ساخته و اعتباریابی شود. اما با وجود پژوهش‌های گوناگون صورت گرفته در زمینه ساخت و اعتباریابی مقیاس رفتارهای اخلاقی، همچنان ابزارهای اندازه‌گیری موجود در حوزه اخلاق و رفتارهای اخلاقی مورد انتقاد واقع شده‌اند (Pittel, & Mendelson, 1966). مهم‌ترین ضعف‌های این ابزارها این است که به جای نمونه‌های رفتاری اخلاق که در موقعیت‌های گوناگون از سوی افراد سرباز می‌زنند بر تجربدهای اخلاقی و محدود به یک موقعیت خاص تأکید می‌کنند و تنها بخشی از رفتارهای اخلاقی و غیر اخلاقی را در موقعیت‌های گوناگون مورد توجه قرار می‌دهند. همچنین این مقیاس‌ها بر روی نمونه‌های ناکافی هنجاریابی شده و یا هنجاریابی نشده‌اند. بنابراین به دلیل کاستی‌هایی که مقیاس‌های ساخته شده در زمینه رفتار اخلاقی دارند از جمله محدود بودن به یک حوزه خاص و یا اشاره به رفتارهای وابسته به یک زمینه و شرایط خاص، نویسندگان این پژوهش را بر آن داشت که به ساخت، اعتباریابی، و هنجاریابی مقیاس رفتار اخلاقی بپردازند تا امکان ارزیابی رفتار اخلاقی در موقعیت‌های گوناگون فراهم شود. از اینرو، این پژوهش با هدف ساخت، اعتباریابی، رواسازی و هنجاریابی مقیاس رفتار اخلاقی در میان نوجوانان انجام شد. این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به پرسش‌های زیر است:

تحلیل محتوای اطلاعات حاصل از منابع و مبانی نظری موجود در زمینه‌ی رفتارهای اخلاقی چه عواملی را به عنوان مؤلفه‌های رفتار اخلاقی در موقعیت‌های گوناگون زندگی نشان می‌دهند؟

آیا تحلیل عاملی اکتشافی عوامل بدست آمده از تحلیل محتوا را تأیید می‌کنند؟

آیا مقیاس رفتار اخلاقی از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است؟

آیا مقیاس رفتار اخلاقی از روایی همزمان مناسبی برخوردار هستند؟

جدول هنجار (نرم) مقیاس رفتار اخلاقی چگونه است؟

پیشینه پژوهش

کریمی (Karimi, 2020) در پژوهشی به بررسی شاخص‌های روایی و پایایی مقیاس درجه بندی رفتارهای اخلاقی دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که این مقیاس با دو مؤلفه از قبیل تفکر اخلاقی و رفتار اخلاقی قادر است 52/26 درصد از واریانس کل را تبیین نماید. برخی از مطالعات برای اندازه‌گیری رفتار اخلاقی موقعیتی را طراحی نموده و فرد را در آن موقعیت خاص قرار داده سپس رفتارهایی چون دروغ در جریان مذاکره بر سر حقوق (Aquino, Freeman, Reed, Lim, & Felps, 2009)، تقلب در گزارش نتیجه توس سکه (Perugini & Leone, 2009)، تقلب در امتحان (Malinowski & Smith, 1985)، تقلب در بیان نتیجه حل مسئله (Gino et al., 2011)، صداقت یا تقلب در مطالبه بیمه (Reynolds, Leavitt, & DeCelles, 2010) و رفتارهای ورزشی و غیر ورزشی (Swanson & Hill, 2007) را به عنوان رفتار اخلاقی یا غیر اخلاقی، مورد مطالعه قرار داده‌اند. سوانسون و هیل (Swanson & Hill, 1993) مقیاس سیاهه رفتار اخلاقی 15 گویه‌ای بر اساس طیف لیکرت 5 درجه‌ای را ساختند و اعتبار کل مقیاس با آلفای کرونباخ را 0/96 گزارش کردند. ثابت و همکاران (Sabet et al., 2015) در پژوهشی به ساخت و رواسازی مقیاس رفتار اخلاقی پرداختند. نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تاییدی نشان دادند که ساختار هشت عاملی سیاهه رفتار اخلاقی شامل احترام به تفاوت‌ها، ملاحظه، رفتار مسئولانه، رفتار کمک‌کننده، تواضع، پرخاشگری، تقلب و مراقبت حمایت‌می‌باشد. عاشوری (Ashuri, 2015) در پژوهشی نشان داد که بین استدلال اخلاقی، رفتار اخلاقی و سلامت با فراشناخت اخلاقی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. سهم متغیر رفتار اخلاقی در پیش‌بینی فراشناخت اخلاقی بیش از دو متغیر دیگر بود. طالب‌زاده ثانی (Talbzadeh, 2002) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه دانش فراشناخت اخلاقی (فرااخلاق) با استدلال و رفتار اخلاقی در بین دانش‌آموزان پسر سال سوم مدارس راهنمایی شهر تهران به این نتیجه رسید که بین فراشناخت اخلاقی با رفتار اخلاقی پسران سال سوم راهنمای رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. دی‌بکر و هادرز (De & Hudders, 2015) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که رفتار اخلاقی با فراشناخت اخلاقی رابطه مثبت و معنادار دارد و افرادی که در رفتار اخلاقی نمره بالاتری می‌گیرند در مقایسه با افرادی که در رفتار اخلاقی نمره پایین‌تری می‌گیرند، نمره فراشناخت اخلاقی بیش‌تری دارند. پیران و ناستی‌زایی (Piran & Nastizaie, 2015) نشان دادند بین سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه‌ای با رفتار اخلاقی رابطه مثبت معنادار وجود دارد. نیکدل و همکاران (Nikdel, Dehghan, & Noushadi, 2018). در پژوهشی نشان دادند که استدلال اخلاقی در رابطه بین خودپنداره و فراشناخت اخلاقی با رفتار اخلاقی نقش واسطه‌ای دارد. علیزاده (Alizadeh, 2018) نشان داد که بین مؤلفه‌های هوش اخلاقی و هوش هیجانی با رفتار اخلاقی کارکنان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان استان کرمانشاه ارتباط معنی‌دار و مستقیمی وجود دارد. در پژوهشی باقری و همکاران (Bagheri, Kayani, & Tehmatani, 2019) گزارش کردند که هوش فرهنگی بر عملکرد شغلی و رفتار اخلاقی و همچنین رفتار اخلاقی بر عملکرد شغلی دارای اثرات مستقیم، مثبت و معتادار هستند. حسن‌نیا و همکاران (Hassan Nia et al., 2020) نشان دادند که ویژگی‌های شخصیتی مانند برونگرایی، توافق‌پذیری، وظیفه‌گرایی پیش‌بینی‌کننده معنادار رفتار اخلاقی بودند. همچنین نتایج پژوهش آن‌ها بیانگر آن بود که ابعاد شخصیت با تأثیر بر فراشناخت اخلاقی می‌توانند منجر به بروز رفتارهای اخلاقی شوند.

روش‌شناسی پژوهش

روش

روش این پژوهش از نوع ترکیبی (کیفی- کمی) می‌باشد. پژوهش در دو مرحله انجام شد. در مرحله نخست (بخش کیفی) داده‌ها با روش تحلیل محتوا بررسی شدند و در مرحله دوم (بخش کمی) روش پژوهش از نوع مطالعات توصیفی- همبستگی بود. جامعه‌ی آماری شامل کلیه نوجوانان شهر همدان در سال تحصیلی 1400-1401 بود. با توجه به دیدگاه گرین (Green, 1991) و کوهن (Cohen, 2001) که بیان می‌کنند تعداد افراد نمونه باید 2/5 یا 5 برابر سوالات مقیاس‌ها باشد و اینکه بر اساس دیدگاه کلاین (Kline, 1994) در تحلیل عاملی اکتشافی برای هر متغیر 10 تا 20 نمونه لازم است و حداقل حجم نمونه 200 قابل دفاع می‌باشد، تعداد 1093 نفر (515 نفر دختر و 578 نفر پسر) به شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. بدین منظور، از بین مناطق آموزش و پرورش، مناطق ناحیه یک که شامل 54 دبیرستان متوسطه دوم و ناحیه دو شامل 50 دبیرستان متوسطه دوم بودند در شهر همدان انتخاب و سپس از هریک از دو منطقه آموزش و پرورش شهر همدان 8 دبیرستان پسرانه و 8 دبیرستان دخترانه مقطع متوسطه دوم انتخاب (منطقه ناحیه یک 8 دبیرستان یعنی 4 دبیرستان دخترانه و 4 تا دبیرستان پسرانه) و از هر پایه 4 تاکلاس به صورت تصادفی انتخاب شدند (در شرایط بیماری کرونا ویروس کوید 19). پس از کسب مجوز از اداره‌ی آموزش و پرورش شهر همدان، به مدارس منتخب مراجعه شده و ابتدا مدیران و سپس معلمان مدارس از روند و اهمیت پژوهش آگاه می‌شدند. در ادامه

پس از موافقت مدیران و آموزگاران به کلاس‌هایی که به صورت تصادفی انتخاب شده بودند مراجعه گردید، و سپس آموزگاران، کلاسشان را جهت مشارکت دانش‌آموزان در پژوهش در اختیار پژوهشگر می‌گذاشتند.

به منظور اجرای این پژوهش، قبل از اینکه مقیاس‌ها در اختیار نوجوانان قرار بگیرند، ابتدا اطلاعات لازم در مورد شیوه، روند پژوهش، نحوه‌ی پاسخ‌دهی، و طول مدت تکمیل مقیاس‌ها به نوجوانان داده می‌شد و در صورت تمایل می‌توانستند در پژوهش شرکت کنند. سپس مقیاس‌ها جهت تکمیل شدن در اختیار نوجوانان قرار می‌گرفت. داده‌ها با روش تحلیل عاملی اکتشافی با کمک نرم افزار spss تحلیل شدند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش به شرح زیر هستند:

ابزار

مقیاس هویت اخلاقی: این مقیاس دارای 10 گویه است که شامل دو زیرمقیاس نمادسازی و درونی‌سازی است (Aquino & Reed, 2002). آزمودنی‌ها میزان موافقت خود با هر گویه را بر روی یک مقیاس لیکرت 5 درجه‌ای از کاملاً موافقم (نمره 5) تا کاملاً مخالفم (نمره 1) مشخص می‌کنند. گویه‌های 1، 2، 4، 10 و 7 مربوط به بعد درونی‌سازی و گویه‌های 3، 5، 6، 8، 9، مربوط به بعد نمادسازی هستند که در این بین گویه‌های 4 و 7 به صورت معکوس و سایر گویه‌ها مستقیم، نمره‌گذاری می‌شوند. پایایی و روایی این مقیاس توسط سازندگان آن احراز گردیده است. همچنین همسانی درونی از طریق آلفای کرونباخ این دو بعد درونی‌سازی و نمادسازی به ترتیب 77٪ و 76٪ می‌باشد. در پژوهش حاضر، ضریب پایایی با روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس 0/70 و برای زیر مقیاس‌های درونی‌سازی و نمادسازی به ترتیب 0/71، 0/69 به دست آمده است.

مقیاس رفتار اخلاقی (پژوهشگر ساخته): این مقیاس در دو مرحله ساخته شد. در مرحله نخست، براساس مبانی نظری موجود در زمینه اخلاق و رفتارهای اخلاقی مقیاسی 35 گویه ساخته شد. برای بررسی روایی محتوایی و صوری این مقیاس از نظر متخصصان سود برده شد. این مقیاس 35 سؤالی در اختیار 10 نفر محقق قرار گرفت. در مرحله بعد ضریب همبستگی بین آن‌ها از طریق ضریب کاپا ارزیابی شد. اندازه توافقی کاپا 76٪ با سطح معنی‌داری $p < 0/001$ بدست آمد. نتایج حاصل از تحلیل عاملی دو عامل را نشان داد (رفتارهای ایجابی و رفتارهای سلبی). به منظور بررسی پایایی این آزمون از ضریب آلفای کرونباخ سود برده شد. پایایی خرده مقیاس‌های این آزمون با استفاده از آلفای کرونباخ برای رفتارهای ایجابی (0/918)، رفتارهای سلبی (0/920) و همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس رفتار اخلاقی 0/862 بدست آمد. در این مقیاس، هرچه نمرات افراد در رفتارهای ایجابی بیشتر و نمراتشان در رفتارهای سلبی کمتر باشد گفته می‌شود که افراد دارای رفتارهای اخلاقی هستند.

نحوه‌ی ساخت مقیاس رفتار اخلاقی. این مقیاس در دو مرحله ساخته شد. در مرحله نخست، به منظور شناسایی مطالعاتی که در زمینه اخلاق و رفتارهای اخلاقی انجام شده بودند، در پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی مانند Google Scholar، PubMed، PsycINFO، Google، Science Direct، SAGE، SCI، Scholar و پایگاه‌های ایرانی مانند مگیران، SID و نورمگز به جستجو پرداخته شد. جستجو با ترکیبات مختلفی از کلید واژگان مربوط به اخلاق، رفتارهای اخلاقی، Moral، Ethic، Moral Behavior، Ethical Behavior بودند. در برخی پایگاه‌های اطلاعاتی مانند Sid جستجو فقط با یک کلمه کلیدی صورت می‌گرفت؛ اما در برخی مانند Science Direct، Google Scholar، PsycINFO جهت جستجو کردن کلمات کلیدی باهم ترکیب می‌شدند، در هنگام جستجوی اولیه ابتدا مقالات مهمی که در راستای پژوهش حاضر بودند در فایل به نام Article ذخیره شدند. در ابتدا 400 مقاله شناسایی شدند و در این میان تعداد 100 مقاله (که در آن‌ها به نمونه رفتارهای اخلاقی اشاره شده بود) جهت بررسی انتخاب شدند. سپس فهرستی از رفتارهای اخلاقی که در مقالات مورد نظر به آن‌ها اشاره شده بود تهیه شد که شامل این موارد بودند: 1- همدلی، 2- نوع دوستی، 3- خیرخواهی، 4- با وجدان بودن، 5- درستکاری، 6- احترام، 7- جوانمردی، 8- دلسوزی، 9- پایبندی به عهد، 10- مهرورزی، 11- مسوولیت‌پذیری، 12- سپاسگزاری، 13- مراقبت از دیگران، 14- کمک‌رسانی، 15- عدالت، 16- راز داری، 17- رعایت حقوق دیگران، 18- صلح طلبی، 19- دورویی، 20- دروغ‌گویی، 21- دزدی، 22- آسیب‌رسانی، 23- چالوسی، 24- حيله‌گری، 25- تقلب، 26- تجسس، 27- خودخواهی، 28- قانون مداری، 29- بخشش، 30- صبر، 31- فروتنی، 32- نرم‌خویی، 33- عفت، 34- شجاعت، 35- راستگویی. سپس این نمونه رفتارهای اخلاقی با روش تحلیل محتوا بررسی شدند. روش تحلیل داده‌ها به این صورت بود که تعریف‌های موجود بر اساس مبانی نظری در برگه‌های تحلیل مشخص شدند و کدگذاری آن‌ها در سه مرحله انجام شد. 1- کدگذاری باز (شامل خواندن خط به خط تعریف مفاهیم مورد نظر)، 2- کدگذاری محوری (شامل طبقه‌بندی کردن، مشخص نمودن زیر طبقات، تشکیل طبقات نهایی)، 3- کدگذاری گزینشی (یکپارچه کردن مقولات برای ساخت نظری). سپس، از ترکیب کدهای همدلی، نوع دوستی، خیرخواهی، با وجدان بودن، درستکاری، احترام، جوانمردی، دلسوزی، پایبندی به عهد، مهرورزی، مسوولیت‌پذیری، سپاسگزاری، مراقبت از دیگران، کمک‌رسانی، عدالت، راز داری، رعایت حقوق دیگران، صلح طلبی، قانون مداری، بخشش،

صبر، فروتنی، نرم‌خویی، عفت، شجاعت، و راستگویی مؤلفه کلی "رفتارهای ایجابی"، از ترکیب کدهای دورویی، دروغ‌گویی، دزدی، آسیب‌رسانی، چاپلوسی، حيله‌گری، تقلب، تجسس، و خودخواهی مؤلفه کلی "رفتارهای سلبی" به دست آمد.

روایی صوری و محتوایی. پس از استخراج مؤلفه‌های رفتار اخلاقی (ایجابی و سلبی) با روش تحلیل محتوای آشکار اطلاعات حاصل از بررسی منابع نظری موجود، برای تعیین روایی، از ضریب کاپا سود برده شد. بدین منظور کدگذاری و تدوین مضامین اطلاعات حاصل از بررسی منابع در اختیار 7 نفر از اساتید و 3 نفر دانشجوی دکتری) در دانشگاه بوعلی سینا قرار گرفت تا میزان موافقت و مخالفت خود را در مورد کدگذاری‌های صورت گرفته بیان کنند. اندازه توفیق با استفاده از ضریب کاپا 76٪ با سطح معنی‌داری $p < 0/001$ بدست آمد. در ادامه، براساس کدگذاری و تدوین مضامین اطلاعات حاصل از بررسی منابع، مقیاس رفتار اخلاقی (35 گویه‌ای) بر اساس دو عامل رفتارهای ایجابی و رفتارهای سلبی ساخته شد. این مقیاس بر اساس طیف لیکرت 5 درجه‌ای (هیچ وقت (1)، به‌ندرت: 2، گاهی وقت‌ها: 3، بیش‌تر وقت‌ها: 4، و همیشه: 5) آماده شد.

در مرحله بعد این مقیاس در اختیار 3 نفر از اساتید دانشگاه بوعلی سینا جهت بررسی محتوای گویه‌ها با موضوع مورد نظر قرار گرفت و نواقص گویه‌های مقیاس از نظر روایی محتوایی و روایی صوری ویرایش شدند. سپس فرم مقدماتی مقیاس رفتار اخلاقی بر روی 50 نفر دانش آموز دبیرستانی مقطع متوسطه دوم اجرا شد و از آنها خواسته شد تا گویه‌ها را به دقت بخوانند و در ستون مقابل آن‌ها واژه‌ها و عبارات نامفهوم و مبهم را مشخص کنند. در زیر هر گویه، ردیفی خالی وجود داشت تا پاسخ‌گویان بتوانند عبارات جایگزین و پیشنهادهای خود را بنویسند، در پایان، پس از بازبینی مقیاس بر اساس ابهامات بیان شده، فرم نهایی آماده و به اجرا درآمد.

یافته‌ها

در بخش کیفی، نتایج حاصل از تحلیل محتوا، دو عامل رفتارهای ایجابی و رفتارهای سلبی را به عنوان ابعاد رفتار اخلاقی نشان داد. همانطور که در جدول 1 مشاهده می‌شود، رفتارهای ایجابی، شامل رفتارهای مثبت هستند و رفتارهای سلبی شامل رفتارهای منفی می‌باشند. منظور از رفتارهای ایجابی یا رفتارهای مثبت، رفتارهایی هستند که انجام دادن آن‌ها پیامدهای سازنده برای افراد در سطح زندگی شخصی و جمعی در کوتاه مدت و بلندمدت به دنبال دارد. منظور از رفتارهای سلبی یا رفتارهای منفی، رفتارهایی می‌باشند که انجام دادن آن‌ها از سوی افراد پیامدهای زیان بخش و مخرب به همراه دارند. این گونه رفتارها در بلندمدت اجتماع و زندگی شخصی افراد را با مشکل مواجهه می‌سازد. از اینرو، هرچه انجام نمرات فرد در رفتارهای ایجابی بیش‌تر و نمراتشان در رفتارهای سلبی کم‌تر باشد گفته می‌شود که فرد مورد نظر دارای رفتارهای اخلاقی است.

جدول 1. استخراج مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های رفتار اخلاقی

مؤلفه	زیر مؤلفه‌ها	کدها
رفتار اخلاقی	بعد ایجابی	1- همدلی، 2- نوع دوستی، 3- خیرخواهی، 4- با وجدان بودن، 5- درستکاری، 6- احترام، 7- جوانمردی، 8- دلسوزی، 9- پایبندی به عهد، 10- مهرورزی، 11- مسوولیت‌پذیری، 12- سیاست‌گرایی، 13- مراقبت از دیگران، 14- کمک‌رسانی، 15- عدالت، 16- راز داری، 17- رعایت حقوق دیگران، 18- صلح طلبی، 28- قانون مداری، 29- بخشش، 30- صبر، 31- فروتنی، 32- نرم‌خویی، 33- عفت، 34- شجاعت، 35- راستگویی
	بعد سلبی	19- دورویی، 20- دروغ‌گویی، 21- دزدی، 22- آسیب‌رسانی، 23- چاپلوسی، 24- حيله‌گری، 25- تقلب، 26- تجسس، 27- خودخواهی

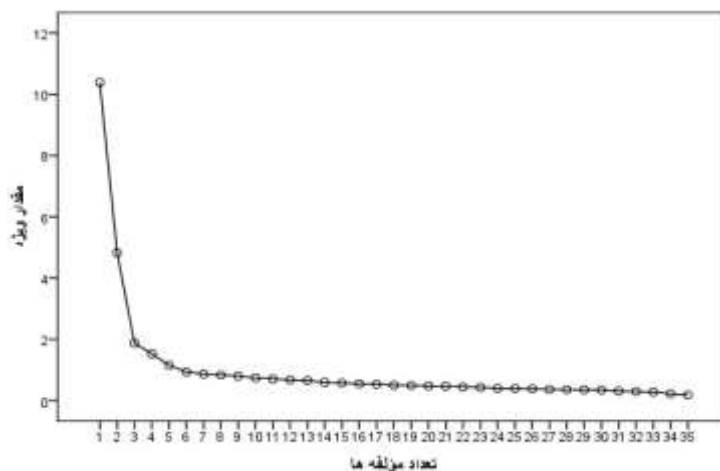
در بخش کمی پژوهش، تعداد 1093 نفر (515 نفر دختر و 578 نفر پسر) نوجوان در شهر همدان در پایه‌های تحصیلی دهم (510 نفر؛ 46 درصد)، یازدهم (367 نفر؛ 33/1 درصد) و دوازدهم (215 نفر؛ 19/4 درصد) در دامنه سنی 16 تا 19 ساله شرکت کردند. برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌های از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف سود برده شد. نتایج بیانگر آن بود که توزیع داده‌ها نرمال است. روایی مقیاس رفتار اخلاقی با استفاده از روش روایی محتوایی، روایی همزمان و روایی سازه بر اساس تحلیل عاملی اکتشافی و هنجاریابی مورد بررسی قرار گرفت.

تحلیل عاملی اکتشافی

در ادامه یافته‌های مربوط به تحلیل عاملی اکتشافی ارائه شده‌اند.

جدول 2. آزمون کفایت نمونه برداری و کرویت بارتلت مقیاس رفتار اخلاقی

وضعیت موجود	متغیرها
0/941	KMO
1/889	آزمون بارتلت (خی دو)
595	درجات آزادی
0/001	Sig
2/51	Determinant

نمودار 1. نمودار سنگریزه در تحلیل عاملها

جدول 3. جدول تبیین واریانس کلی برای مؤلفه‌های رفتار اخلاقی (ایجابی - سلبی)

عاملها	جمع	واریانس	مقادیر ویژه واریانس تراکمی	جمع	واریانس تراکمی	استخراج مجموع مربع عاملها
رفتارهای ایجابی	10/38	29/65	29/65	9/36	26/75	26/75
رفتارهای سلبی	4/82	13/78	43/43	5/82	16/68	43/44

تحلیل عاملی اکتشافی به صورت تحلیل مؤلفه‌های اصلی با روش واریانس بر روی 35 گویه انجام شد. نتایج اولیه‌ی تحلیل مؤلفه‌های اصلی ابزار پژوهش نشان داد که همه گویه‌ها دارای بار عاملی مناسب هستند. بر این اساس، مقدار کفایت نمونه گیری کایر- میر- الکین (KMO= 0/94) و آزمون کرویت بارتلت (1/88) در سطح 0/001 معنادار بدست آمد. مقدار دترمینانت محاسبه شده (2/51) نیز برای ورود به تحلیل عاملی مناسب است (جدول 2). در ادامه داده‌های مربوط به واریانس و مقادیر ویژه و نیز داده‌های تحلیل عاملی شده‌اند. همانطور که در نمودار شماره 1، مشاهده می‌شود بارهای عاملی روی 2 عامل بار بیش‌تری دارد و از عامل دوم افت در نمودار قابل مشاهده است. برای تعیین تعداد عاملها از ملاک ارزش‌های ویژه بالاتر از یک استفاده شد. با توجه به داده‌های جدول (3) نتایج نشان داد که در این مقیاس 2 عامل قابل تعریف وجود دارد که به طور کلی 43/44 درصد از واریانس سازه مورد نظر را تبیین می‌کنند.

جدول 4. ساختار عامل ها و بارگذاری موارد مقیاس رفتار اخلاقی

در این پرسشنامه، برخی از رفتارهای اخلاقی و غیراخلاقی فهرست شده‌اند و برای درک بهتر شما برای برخی از آن‌ها نمونه‌های رفتاری آمده‌اند. خواهشمندم بگویید شما تا چه اندازه در موقعیت‌های گوناگون زندگی و در ارتباط با همه‌ی آدم‌ها در محیط کار، مدرسه، اجتماع و ... این رفتارها را انجام می‌دهید. پاسخ‌تان را با زدن علامت به صورت هیچ وقت (1)، به ندرت (2)، گاهی وقت‌ها (3)، بیش تر وقت‌ها (4)، و همیشه (5) بیان فرمایید.		
سوالات	عامل اول: رفتارهای ایجابی	عامل دوم: رفتارهای سلبی
1- همدلی (نمونه: 1. اگر اتفاق بدی برای کسی افتاده باشد درکش می‌کنم، به درد دلش گوش می‌کنم، به او دلداری می‌دهم. 2. با آدم‌های رنج کشیده و دردمند همدردی می‌کنم، تلاش می‌کنم مردم آسیب دیده و غم زده را آرام کنم).	0/670	
2- نوع دوستی (نمونه: 1. اگر بتوانم برای کسی کاری بکنم، بدون هیچ چشم‌داشتی آن کار را انجام می‌دهم. 2. با افراد از روی رحم و شفقت رفتار می‌کنم، و دلم برای افراد رنج دیده می‌سوزد).	0/617	
3- خیرخواهی (نمونه: 1. کارهای دیگران را راه می‌اندازم و دنبال این هستم که به دیگران خیر برسانم. 2. دیگران را از روی خیرخواهی نصیحت و راهنمایی می‌کنم).	./664	
4- با وجدان بودن (نمونه: 1. اگر خطایی انجام دهم بیش از هر کسی خودم، خودم را سرزنش می‌کنم. 2. با انجام رفتارهای ناپسند احساس شرم، گناه و پشیمانی می‌کنم. 3. با دیدن رفتارهای ناپسند دیگران عذاب وجدان می‌گیرم).	0/628	
5- درستکاری (نمونه: 1. سعی می‌کنم هرکاری را به بهترین شکل انجام دهم، با دیگران درست رفتار کنم، و آدمی درستکار و امانت‌دار باشم).	0/671	
6- احترام (نمونه: 1. با بزرگ‌ترها، سالمندان، معلمان، و همه آدم‌ها از هر نژاد و قومیتی که باشند احترام می‌گذارم. 2. در ارتباط با دیگران در هر شرایطی با احترام برخورد می‌کنم).	0/623	
7- جوانمردی (نمونه: 1. اگر خطایی از کسی ببینم گذشت می‌کنم، حتی اگر توان انتقام داشته باشم. 2. برای رفاه دیگران از حقم می‌گذرم. 3. پاسخ بدی را با نیکی می‌دهم).	0/566	
8- دلسوزی (نمونه: 1. دلم به حال افراد بی‌پناه، بی‌خانمان و دردمند می‌سوزد. 2. زمانی که گرفتاری دیگران را می‌بینم دلم کباب می‌شود. 3. با دیدن رنج مردم جهان ناراحت می‌شوم).	0/660	
9- پایبندی به عهد (نمونه: 1. به قولی که می‌دهم یا به عهد و پیمانی که با کسی می‌بندم پایبند هستم و تلاش می‌کنم در هر شرایطی آدم وفاداری باشم. 2. به وعده‌هایی که می‌دهم عمل می‌کنم).	0/605	
10- مهورورزی (نمونه: 1. به انسان‌ها، حیوانات و طبیعت محیط زیست عشق می‌ورزم. 2. برای افراد بی‌سرپناه هرکاری از دستم برآید انجام می‌هم).	0/626	
11- مسئولیت‌پذیری (نمونه: 1. هرکاری که به من داده می‌شود مسوولیت آن را می‌پذیرم. 2. تحت هیچ شرایطی از زیر بار وظایفم در نمی‌روم. 3. اگر کاری به من سپرده شود به درستی و دقیق انجامش می‌دهم).	0/471	
12- سپاسگزاری (نمونه: 1. قدردان آدم‌هایی که برایم کاری می‌کنند هستم و تلاش می‌کنم تا لطف‌هایشان را جبران کنم).	0/365	
13- مراقبت از دیگران (نمونه: 1. تاجایی که بتوانم حواسم به افراد ناتوان، سالمندان، معلولان و افراد دردمند هست. 2. تلاش می‌کنم به نیازهای دیگران توجه و آن‌ها را در حد توانم برطرف کنم).	0/521	
14- کمک‌رسانی (نمونه: 1. در هر شرایطی که بتوانم از افراد ناتوان و نیازمند حمایت و پشتیبانی می‌کنم. 2. اگر ببینم کسی گرفتاری دارد، کمکش می‌کنم. 3. تلاش می‌کنم تا آدم به درد بخوری باشم و در حد توانم به دیگران کمک کنم).	0/701	
15- عدالت (نمونه: 1. اگر کسی حقت ضایع شود تا آنجا که بتوانم سعی می‌کنم حقتش را برگردانم. 2. با کسانی که حق مردم را می‌خورند برخورد جدی می‌کنم).	0/605	
16- راز داری (نمونه: 1. راز کسی را فاش نمی‌سازم و تلاش می‌کنم راز دار مردم باشم).	0/540	

0/632	17- رعایت حقوق دیگران (نمونه: 1. حقوق دیگران را پایمال نمی‌کنم و از حق کثی دوری می‌کنم).
0/526	18- صلح طلبی (نمونه: 1. میان دیگران صلح و آشتی برقرار می‌کنم و از جنگ و دعوا دوری می‌کنم).
0/749	19- دورویی (نمونه: 1. در بیش‌تر موقعیت‌ها ظاهرنمایی می‌کنم و آدم بکرنگی نیستم)
0/772	20- دروغ‌گویی (نمونه: 1. در بیش‌تر موقعیت‌ها برای قانع کردن اطرافیانم قسم دروغ می‌خورم و حقیقت را نمی‌گویم)
0/861	21- دزدی (نمونه: 1. در هر موقعیتی که فرصتی برایم فراهم شود دزدی می‌کنم)
0/793	22- آسیب‌رسانی (نمونه: 1. تلاش می‌کنم تا در هر موقعیتی برای رسیدن به هدف‌هایم به دیگران خسارت مالی یا جانی بزنم)
0/819	23- چاپلوسی (نمونه: 1. بخاطر رسیدن به خواسته‌ها و منافع‌ام به دروغ از دیگران تعریف و تمجید بی‌جا می‌کنم).
0/824	24- حيله‌گری (نمونه: 1. در هر موقعیت سعی می‌کنم برای رسیدن به خواسته‌هایم به دیگران کلک بزنم و آن‌ها را فریب دهم)
0/691	25- تقلب (نمونه: 1. برای رسیدن به موفقیت‌های علمی- تحصیلی، مال، شهرت، مقام و قدرت در هر موقعیتی تقلب می‌کنم)
0/776	26- تجسس (نمونه: 1. در زندگی شخصی دیگران و امور زندگیشان سرک می‌کنم، 2. در کارهای خصوصی دیگران دخالت می‌کنم، و وارد حریم دیگران می‌شوم).
0/697	27- خودخواهی (نمونه: 1. در رابطه با دیگران خودخواه و خودبین هستم. 2. در هر موقعیتی همه چیز را برای خودم می‌خواهم).
0/462	28- قانون مداری (نمونه: 1. هرکجا باشم قوانین آنجا را رعایت می‌کنم، تحت هر شرایطی قوانین را اجرا می‌کنم، و تلاش می‌کنم آدم قانون مداری باشم).
0/552	29- بخشش (نمونه: 1. معمولا از خطا و اشتباه دیگران چشم پوشی می‌کنم و اهل کینه و انتقام نیستم).
0/609	30- صبر (نمونه: 1. در موقعیت‌های گوناگون زندگی تاجایی که بتوانم در برابر اتفاقات صبر می‌کنم)
0/646	31- فروتنی (نمونه: 1. سعی می‌کنم در حضور دیگران خاکی و متواضع باشم)
0/637	32- نرم‌خویی (نمونه: 1. در برخورد و گفتگو با دیگران با نرمی رفتار می‌کنم. 2. سعی می‌کنم با دیگران تندخویی نکنم، تاجایی که بتوانم با مردم مدارا می‌کنم).
0/665	33- عفت (نمونه: 1. تحت هر شرایطی تلاش می‌کنم پاک دامن باشم و با عفت و حیا رفتار کنم).
0/536	34- شجاعت (نمونه: 1. در هر موقعیتی سعی می‌کنم دلیر و شجاع باشم. 2. با دل و جرات از حقوق مردم دفاع می‌کنم. 3. در برابر افراد ظالم دلاورانه می‌ایستم)
0/600	35- راستگویی (نمونه: 1. در هر شرایطی حقیقت را بیان می‌کنم)

براساس داده‌های جدول (4)، 26 گویه بر روی عامل رفتارهای ایجابی (1- 2- 3- 4- 5- 6- 7- 8- 9- 10- 11- 12- 13- 14- 15- 16- 17- 18- 19- 20- 21- 22- 23- 24- 25- 26- 27) بارگذاری شدند.

اعتبار مقیاس (پایایی). برای تعیین اعتبار مقیاس رفتار اخلاقی از روش بررسی ضریب همسانی درونی (آلفای کرونباخ) استفاده شد. همانطور که مشاهده می‌شود، پایایی خرده مقیاس‌های این آزمون با استفاده از آلفای کرونباخ برای رفتارهای ایجابی (0/918)، رفتارهای سلبی (0/920) و همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس رفتار اخلاقی 0/862 بدست آمد (جدول 5).

جدول 5. ضرایب پایایی برای مقیاس رفتار اخلاقی

شاخص‌ها	کل مقیاس	عامل 1: رفتارهای ایجابی	عامل 2: رفتارهای سلبی
ضریب آلفای کرونباخ	0/86	0/91	0/92

9	26	35	تعداد سوالات
1093	1093	1093	N

روایی همزمان. جهت بررسی روایی این مقیاس از روش روایی همزمان با محاسبه همبستگی این آزمون یعنی رفتار اخلاقی با مقیاس هویت اخلاقی سود برده شد. مقیاس رفتار اخلاقی شامل دو بعد رفتارهای ایجابی و رفتارهای سلبی و مقیاس هویت اخلاقی دارای دو بعد درونی‌سازی و نمادسازی می‌باشد. همانطور که در جدول 6 مشاهده می‌شود، درونی‌سازی با رفتار ایجابی ($r=0/48$ و $P<0/01$)، رابطه مثبت و معنادار و با رفتار سلبی ($r=-0/36$ و $P<0/01$) رابطه منفی و معناداری دارد. نمادسازی با رفتار ایجابی ($r=0/46$ و $P<0/01$)، رابطه مثبت و معنادار و با رفتار سلبی ($r=-0/30$ و $P<0/01$) رابطه منفی و معناداری دارد. از اینرو، همبستگی محاسبه شده بین خرده مقیاس‌های رفتار اخلاقی با خرده مقیاس‌های هویت اخلاقی نشانگر روایی مقیاس ساخته شده است.

جدول 6: بررسی روایی همزمان با استفاده از ضریب همبستگی

متغیر	1	2	3	4
1. درونی‌سازی	-			
2. نمادسازی	0/41**	-		
3. رفتار ایجابی	0/47**	0/46**	-	
4. رفتار سلبی	-0/36**	-0/30**	-0/45**	-

** $P<0/01$ ، * $P<0/05$

هنجاریابی

جدول‌های 7، 8 و 9 اطلاعات هنجاری مقیاس رفتار اخلاقی در نمونه تحقیقی به حجم 1093 نفر برای کل مقیاس را نشان می‌دهد. در جدول‌های 5 و 6 نمرات خام تمام افراد در خرده مقیاس‌های رفتار اخلاقی، نقاط درصدی، نمره Z (نمرات استاندارد) و نمره T (نمرات استاندارد) گزارش شده است.

در خرده مقیاس رفتارهای ایجابی کم‌ترین نمره خام 63 و بیش‌ترین نمره خام 239 می‌باشد. نقطه 50 درصدی یا نقطه میانی در این خرده مقیاس نمره خام 106 است که نمره Z معادل آن تقریباً نزدیک به صفر و نمره T معادل آن نیز تقریباً 50 است. با توجه به جدول هنجار نمره 88 یک انحراف معیار پایین‌تر از میانگین هست و بدین ترتیب نمرات 88 تا 106 از نظر رفتارهای ایجابی پایین‌تر از متوسط هستند و نمرات کمتر از 88 از نظر رفتارهای ایجابی ضعیف هستند. با توجه به جدول هنجار، نمره خام 122 یک انحراف معیار بالاتر از میانگین هست و بدین ترتیب نمرات 106 تا 122 از نظر رفتارهای ایجابی بالاتر از متوسط هستند و نمرات بیش‌تر از 122 از نظر رفتارهای ایجابی قوی هستند.

در خرده مقیاس رفتارهای سلبی کم‌ترین نمره خام 10 و بیش‌ترین نمره خام 45 می‌باشد. نقطه 50 درصدی یا نقطه میانی در این خرده مقیاس نمره خام 16 است که نمره Z معادل آن تقریباً نزدیک به صفر و نمره T معادل آن نیز تقریباً 50 است. با توجه به جدول هنجار نمره 10 یک انحراف معیار پایین‌تر از میانگین هست و بدین ترتیب نمرات 10 تا 16 از نظر رفتارهای سلبی پایین‌تر از متوسط هستند و نمرات کمتر از 10 از نظر رفتارهای سلبی ضعیف هستند. با توجه به جدول هنجار نمره خام 23 یک انحراف معیار بالاتر از میانگین هست و بدین ترتیب نمرات 16 تا 23 از نظر رفتارهای سلبی بالاتر از متوسط هستند و نمرات بیشتر از 23 از نظر رفتارهای سلبی قوی هستند.

جدول 7. میانگین و انحراف استاندارد اطلاعات هنجاری مقیاس رفتار اخلاقی

شاخص‌ها	N	میانگین	انحراف استاندارد
رفتارهای ایجابی	1093	105/30	1/69
رفتارهای سلبی	1093	15/70	7/98

جدول 8. اطلاعات هنجاری مقیاس رفتار اخلاقی (رفتارهای ایجابی)

شاخص‌ها	نمرات خام	رتبه درصدی	Z	T
	63	1	-2/49	25/01
	75	5	-1/79	32/08
	83	10	-1/32	36/78
	88	15	-1/02	39/72
	92	20	-0/79	42/08
	96	25	-0/55	44/43
	98	30	-0/43	45/61
	101	35	-0/26	47/37
	103	40	-0/14	48/55
	104	45	-0/08	49/14
	106	50	-0/03	50/31
	109	55	0/20	52/08
	111	60	0/32	53/26
	113	65	0/44	54/43
	116	70	0/61	56/40
	117	75	0/67	56/79
	120	80	0/85	58/55
	122	85	0/97	59/73
	126	90	1/20	62/08
	129	95	1/38	63/85
	239	100	7/85	42/11

جدول شماره 9. اطلاعات هنجاری مقیاس رفتار اخلاقی (رفتارهای سلبی)

شاخص‌ها	نمرات خام	رتبه درصدی	Z	T
	10	1	0/71	42/86
	10	5	-	42/86
	10	10	0/71	42/86
	10	15	-	42/86
	10	20	0/71	42/86
	11	25	-	44/11
	12	30	0/46	45/36

46/61	0/33 -	35	13
46/61	0/33 -	40	13
46/61	0/33 -	45	13
47/88	0/21 -	50	14
49/12	0/08 -	55	15
49/12	0/08 -	60	15
49/12	0/08 -	65	15
50/37	0/03	70	16
52/88	0/28	75	18
54/13	0/41	80	19
59/14	0/91	85	23
66/65	1/66	90	29
74/17	2/41	95	35
86/69	3/66	100	45

جدول 10. چارک‌بندی توزیع داده‌ها در مقیاس رفتار اخلاقی

متغیرها	چارک نخست	چارک دوم	چارک سوم
رفتار اخلاقی	112	121	132
رفتار ایجابی	96	106	118
رفتار سلبی	10	13	18

همانطور که در جدول 10 مشاهده می‌شود، چون در این پژوهش 1093 آزمودنی شرکت کرده است، هر چارک در بردارنده‌ی 273 آزمودنی می‌باشد. چارک‌بندی و شناسایی نقاط 25 درصد (سطح پایین)، 50 درصد (متوسط)، و 75 درصد (سطح بالا) توزیع داده‌ها با توجه به غربال‌گری و ترتیب‌بندی داده‌ها صورت گرفت. بر این اساس، ابتدا توزیع داده‌ها برای کل مقیاس رفتار اخلاقی و خرده مؤلفه‌های آن، غربال و ترتیب‌بندی شدند. سپس، نمرات مربوط به هر چارک ثبت گردید. نتایج جدول 10 نشان می‌دهد افرادی که در چارک نخست جای گرفته‌اند، در سطح پایینی قرار دارند؛ افرادی که در چارک دوم جای گرفته‌اند، در سطح متوسطی قرار دارند؛ و افرادی که در چارک سوم قرار گرفته‌اند، در سطح بالایی هستند. در کل مقیاس رفتار اخلاقی کسانی که نمره‌ی 112 یا کمتر گرفته‌اند، از این نظر در سطح پایینی قرار دارند؛ کسانی که نمره‌ی بین 112 تا 132 گرفته‌اند در سطح متوسط جای دارند؛ و کسانی که نمره‌ی بیش‌تر از 132 گرفته‌اند در سطح بالایی از رفتار اخلاقی قرار دارند.

در خرده مقیاس رفتار ایجابی، کسانی که نمره‌ی 96 یا کمتر گرفته‌اند، از این کسب کرده‌اند در سطح متوسط جای دارند؛ و کسانی که نمره‌ی بیش‌تر از 118 گرفته‌اند در سطح بالایی از رفتار ایجابی قرار دارند. در خرده مقیاس رفتار سلبی، کسانی که نمره‌ی 10 یا کمتر گرفته‌اند، از این نظر در سطح پایینی قرار دارند؛ کسانی که نمره‌ی بین 10 تا 18 گرفته‌اند در سطح متوسط جای دارند؛ و کسانی که نمره‌ی بیش‌تر از 18 گرفته‌اند در سطح بالایی از رفتار سلبی قرار دارند.

بحث

این پژوهش با هدف ساخت، اعتباریابی، رواسازی و هنجاریابی مقیاس رفتار اخلاقی در میان نوجوانان انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که مقیاس رفتار اخلاقی دارای روایی مناسب است. ضریب پایایی با روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس 0/86، و برای زیر مقیاس‌های رفتارهای ایجابی و رفتارهای سلبی به ترتیب 0/91، 0/92 به دست آمد. نتایج حاصل از روایی سازه مقیاس نشان داد که 35 گویه مقیاس مورد نظر روی 2 عامل (رفتارهای ایجابی و رفتارهای سلبی) دارای بار عاملی هستند. مقدار بارهای عاملی گزارش شده نشان می‌دهد که گویه‌های مقیاس حاضر با توان زیادی رفتار اخلاقی را اندازه‌گیری می‌کنند. بر اساس این نتایج مشخص شد که 2 عامل رفتارهای ایجابی و رفتارهای سلبی ارتباط مناسبی با سازه اصلی دارند. همچنین نتایج بیانگر آن است که مقیاس رفتار اخلاقی از روایی همزمان مناسبی برخوردار است و 2 عامل رفتارهای ایجابی و رفتارهای سلبی می‌تواند به طور معناداری 43/44 درصد از واریانس سازه مورد نظر را پیش‌بینی کند.

در راستای این پژوهش، می‌توان به پژوهش‌های انجام شده در زمینه ساخت و اعتباریابی مقیاس رفتار اخلاقی اشاره کرد. برای نمونه، سوانسون و هیل (Swanson & Hill, 1993) مقیاس سیاه رفتار اخلاقی را ساختند. این مقیاس 15 گویه دارد و براساس طیف لیکرت 5 درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود. همچنین اعتبار کل مقیاس با آلفای کرونباخ 0/96 گزارش شده است. ثابت و همکاران (Sabet et al., 2015) در پژوهشی بر روی 329 نفر (162 زن و 167 مرد) دانشجوی کارشناسی دانشگاه آزاد واحد رودهن به ساخت و رواسازی مقیاس رفتار اخلاقی پرداختند. آن‌ها از روش تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی استفاده کردند. این مقیاس 40 گویه دارد و بر اساس طیف لیکرت 5 درجه‌ای (به هیچ وجه: 1، به ندرت: 2، گاهی اوقات: 3، بیش‌تر اوقات: 4، همیشه: 5) می‌باشد. عامل‌ها شامل احترام به تفاوت‌ها، ملاحظه، رفتار مسئولانه، رفتار کمک‌کننده، تواضع، پرخاشگری، تقلب و مراقبت/حمایت بودند. برخی از گویه عبارت‌اند از: فردی را مسخره کرده‌ام، به خاطر اشتباهی که کرده‌ام، عذرخواهی کرده‌ام، در امتحان تقلب کرده‌ام، به یک فرد بی‌کس زنگ زده‌ام. کریمی (Karimi, 2020) در پژوهشی به بررسی شاخص‌های روایی و پایایی مقیاس درجه بندی رفتارهای اخلاقی 383 دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه پرداخت. نتایج پژوهش وی دو مؤلفه تفکر اخلاقی و رفتار اخلاقی را برای مقیاس رفتار اخلاقی نشان داد. در این پژوهش مقیاس رفتار اخلاقی که براساس دیدگاه بلازی در سال 2002 ساخته شده بود به فارسی برگردانده شده و در ایران اعتباریابی کرده‌اند. با وجود اینکه در پژوهش‌های مختلف، مقیاس‌هایی در زمینه رفتار اخلاقی ساخته و اعتباریابی شده‌اند اما این گونه مقیاس‌ها، رفتارهای اخلاقی را مورد بررسی قرار داده‌اند که مربوط به یک موقعیت خاص بوده (مانند حوزه پزشکی، سازمان‌های کاری و تحصیلی) و همچنین این مقیاس روی نمونه‌های کافی هنجاریابی نشده‌اند. این درحالی است که در پژوهش حاضر مقیاس رفتار اخلاقی ساخته شده مربوط به یک موقعیت خاص نبوده و می‌تواند در موقعیت‌های گوناگون زندگی (کاری، تحصیلی، اجتماع، و خانواده) مورد استفاده قرار بگیرد. همچنین این مقیاس بر روی نمونه 1093 نفر نوجوان هنجاریابی شده است.

به منظور تبیین یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که توجه به رفتارهای اخلاقی در موقعیت‌های گوناگون زندگی اهمیت دارد. زیرا رفتار اخلاقی انعکاس ارزش‌های فرد است. ارزش‌هایی که شامل دامنه‌ای از باورها و تمایلات می‌باشند که رفتار فرد را بر می‌انگیزاند (Piff, 2012). از نظر بسیاری از صاحب‌نظران، اخلاق و رفتارهای اخلاقی با بهزیستی و رفاه نوع بشر در ارتباط است (George, 2007) و بخش جدایی‌ناپذیر از قوانین و سیاست‌های اجتماعی ما به شمار می‌رود (Lane, 2019). از اینرو، اخلاق‌مداری به‌عنوان سرمایه‌ای راهبردی برای مجموعه‌های افراد مطرح است و پیش‌شرط یک زندگی اجتماعی کارآمد را فراهم می‌سازد و نقش اخلاق در حفظ نظم اجتماعی به وسیله پژوهشگران رشته‌های مختلف شناخته شده است (Ellemers et al., 2019). براین اساس، توجه به رفتار اخلاقی در موقعیت‌های مختلف ضرورت دارد. چرا که مسئله رفتار اخلاقی یکی از نگرانی‌های بزرگ برای جامعه به طور کلی و برای والدین، معلمان و دیگر افرادی که از کودکان مراقبت می‌کنند می‌باشد (Termini & Golden, 2007).

نتیجه‌گیری

برپایه یافته‌های این پژوهش می‌توان بیان کرد که مقیاس رفتار اخلاقی از روایی و پایایی مناسبی برخوردار است و محدود به یک حوزه‌ی خاص نیست. براین اساس، همه سازمان‌ها می‌توانند از این مقیاس برای سنجش رفتار اخلاقی در موقعیت‌های گوناگون تحصیلی، کاری،

اجتماعی و خانوادگی استفاده کنند. زیرا این مقیاس رفتارهای اخلاقی را می‌سنجد که بکارگیری آن‌ها در همه موقعیت‌های زندگی ضرورت و اهمیت دارد. در سوی دیگر، این مقیاس هنجاریابی شده است و پژوهشگران می‌توانند این مقیاس را مورد استفاده قرار دهند.

پیشنهاد‌های کاربردی پژوهش

– استفاده از مقیاس رفتار اخلاقی در همه سازمان به منظور شناسایی افرادی که دارای رفتارهای اخلاقی هستند و بکارگیری آن‌ها در سازمان مورد نظر.

– بکارگیری مقیاس رفتار اخلاقی در نظام آموزش و پرورش به ویژه مدارس در آغاز سال تحصیلی به منظور شناخت دانش‌آموزان با اخلاق و دانش‌آموزانی که از نظر اخلاقی ضعف دارند و سپس آموزش رفتارهای اخلاقی به دانش‌آموزان دارای مشکلات اخلاقی.

ملاحظات اخلاقی

در این پژوهش رضایت آگاهانه، مشارکت داوطلبانه، حق کناره‌گیری از پژوهش، رازداری، و رعایت حریم خصوصی مورد توجه قرار گرفت.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته و هزینه‌های آن توسط نویسنده نخست مقاله تأمین شده است.

مشارکت نویسندگان

نویسنده‌ی نخست در ایده پردازی، گردآوری داده‌ها و نگارش مقاله، و نویسنده‌ی دوم به عنوان استاد راهنما بر کار نظارت داشته‌اند.

تعارض منافع

این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی برای نویسندگان ندارد.

References

- Abd Rahim, N. A., Siah, Y. H., Tee, X. Y., & Siah, P. C. (2021). Smartphone Addiction: Its Relationships to Personality Traits and Types of Smartphone Use. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 5(1), 128-140. <https://doi.org/10.46328/ijtes.165>
- Abdi, A. P. (2019). Kemendikbud Catat 126 Kecurangan Selama Ujian Nasional 2019. *Tirto*. <https://tirto.id>
- Ahmadi P, Nabati H. (2018). Analysis of the Role of School Culture in the Ethical Nurturing of Elementary School Children. *International Conference of Culture of psychopathology and education*. (Persian)
- Alizadeh, Z. (2018). Relationship between Moral Intelligence and Emotional Intelligence with Ethical Behavior. *Ethics in Science and Technology*; 13 (2):167-175. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.22517634.1397.13.2.18.2>
- Aquino, K., Freeman, D., Reed, A., Lim, V. K. G., Felps, W. (2009). Testing a social cognitive model of moral behavior: The interactive influence of situations and moral identity centrality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97, 123-141.
- Ashuri, J. (2015). The Relationship between ethical reasoning, ethical behavior and nurses' health with their ethical metacognition. *Medical Ethics*, 9(34): 1-22. [In Persian]
- Bagheri, M., Kayani, M., & Tehmatani, M. (2019). The Relationship between Cultural Intelligence and Job Performance: the Mediating Role of Ethical Behavior. *Ethics in Science and Technology*; 14 (1):35-42. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.22517634.1398.14.1.6.5>
- Bairaktarova, D.; and Woodcock, A. (2017). Engineering Student's Ethical Awareness and Behavior: A New Motivational Model. *Science and Engineering Ethics*, 23(4), 1129–1157

- Baker, T. L.; Hunt, T. G.; and Andrews, M. C. (2006). Promoting Ethical Behavior and Organizational Citizenship Behaviors: The Influence of Corporate Ethical Values. *Journal of Business Research*, 59, 489-857
- Başok, E., & Sayer, P. (2020). Language Ideologies, Language Policies and their Translation into Fiscal Policies in the U.S. Perspectives of Language Education Community Stakeholders. *Journal of Culture and Values in Education*, 3(2), 54–80. <https://doi.org/10.46303/jcve.2020.13>
- Blasi, A. (1980). Bridging Moral Cognition and Moral Action: A Critical Review of the Literature, *American Psychological Association*; 88, 1-45
- Bryan, H., & Burstow, B. (2018). Understanding ethics in school based research. *Professional Development in Education*, 44(1), 107 -119.
- Bursal, M. & Polat, F. (2020). Middle school students' line graph skills and affective states about common graph types used in science courses. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology (IJEMST)*, 8(4), 290-303.
- Carvalho, AS., Pereira, SM., Jácomo, A, et al. (2018). Ethical decision making in pain management: a conceptual framework. *J Pain Res*, 11:967.
- CNN Indoensia. (2020). Tawuran Pelajar di Bekasi Renggut Nyawa, 8 Orang Diamankan. <https://www.cnnindonesia.com/nasional/20200723194552-12-528333/Tawuran>.
- Cohen B H. (2001). *Explaining Psychological Statistics* (2nd Ed.). New York, NY: John Wiley & Sons, Inc.
- Cohen, B.H. (2001). *Explaining Psychological Statistics* (2nd Ed.). New York, NY: John Wiley & Sons, Inc.
- De Backer, CS., Hudders, L.(2015). Meat morals: relationship between meat consumption consumer attitudes towards human and animal welfare and moral behavior. *Meat Sci*. 99: 68-74
- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation, and moral development. *Annual Review of Psychology*. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.51.1.665>
- Ellemers, N., van der Toorn, J., Paunov, Y., & van Leeuwen, T. (2019). The psychology of morality: A review and analysis of empirical studies published from 1940 through 2017. *Personality and Social Psychology Review*, 23, 332–366. Doi: 10.1177/1088868318811759
- Ellemers, N., van Nunspeet, F. (2020). Neuroscience and the social origins of moral behavior: how neural underpinnings of social categorization and conformity affect every day Moral and Immoral Behavior. *Current Directions in Psychological Science*, 29 (5): 513–520
- George, B. (2007). *True north: Discover your authentic leadership*. San Francisco, CA: Jossey Bass.
- Gino, F., Schweitzer, M.E., Mead, N.L. & Ariely, D. (2011). Unable to resist temptation: How self-control depletion promotes unethical behavior, *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 115,191-203
- Giordmaina, J., & Zammit, L. (2019). Shaping the identity of the new Maltese through ethics education in Maltese Schools. *Education Sciences*, 9(4), 253.
- Green S B. (1991). How many subjects does it take to do a regression analysis? *Multivariate Behavioral Research*, 26, 499-510.
- Green, S. B. (1991). How many subjects does it take to do a regression analysis? *Multivariate Behavioral Research*, 26, 499-510.
- Hassan Nia, S., Shaikhul Islami, R., Yousefi, F., Khormai, F. (2020). Mediating Role of Ethical Metacognition in Relationship between Personality and Ethical Behaviors. *Ethics in Science and Technology*; 14 (4):47-55
- Hidayah, R. (2021). Students' Self-Adjustment, Self-Control, and Morality. *Journal of Social Studies Education Research*, 12 (1), 174-193
- Hofmann, W., Meindl, P., Mooijman, M., & Graham, J. (2018). Morality and Self-Control: How They Are Intertwined and Where They Differ. *Current Directions in Psychological Science*, 27(4), 286–291. <https://doi.org/10.1177/0963721418759317>
- Bleazby, J. (2020). Fostering Moral Understanding, Moral Inquiry & Moral Habits through Philosophy in Schools: A Deweyian Analysis of Australia's «Ethical Understanding» Curriculum, *Journal of Curriculum Studies*, 51(1), 84 -100.

- Kannan, K. V. C. (2006). Moral and spiritual intelligence in young gifted and talented students in New Zealand: A teacher perspective. In National Gifted & Talented Conference, Wellington, New Zealand.
- Karademir Coskun, T., Erdogan, F., & Kokoc, M. (2020). Students' Profiles of Information Seeking Behaviors on Facebook: Relations to Personality, Time Management, Gender, and Facebook Use. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(2), 144-159.
- Karimi, F. (2020). Preparation and Evaluation of Validity and Reliability Indices of High School Students' Ethical Behavior Rating Scale. *Journal of Applied in Islamic Education*, 5 (2): 95 -114. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.25883151.1399.5.2.5.8>
- Killen, M., & Dahl, A. (2019). The moral obligations of conflict and resistance. In *Behavioral and Brain Sciences* (Vol. 43). <https://doi.org/10.1017/S0140525X19002401>
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. New York, NY: Routledge.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. New York, NY: Routledge.
- Kohlberg, L. (1975). *The Cognitive--Developmental Approach to Moral Education*. *The Phi Delta Kappan*, 56(10), 670-677.
- Lane, T. (2019). *Commentary on Ethics and Morality* (Ropiak, D. J.). Edited by Thomas Lane.
- Lupuleac, Z.L.; S. Lupuleac & C. Rusu (2012). "Changing ethical Behavior in Times of Economic Crisis In organizations". *Procedia Economics and Finance*, 3: 921-927.
- Malinowski, C.I & Smith, C.P. (1985). Moral Reasoning and Moral Conduct: An Investigation Prompted by Kohlberg's Theory, *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 1016-1027
- Mitchell, M. S., Reynolds, S. J., Treviño, L. K. (2019). The study of behavioral ethics within organizations: a special issue introduction. *Personnel Psychology*; 1-13 DOI: 10.1111/peps.12381
- Moshman, D. (2011). *Adolescent psychological development. Rationality, Morality and Identity*. (Second Edition). Mahwah, New Jersey. London.
- Nikdel, F., Dehghan, M., Noushadi, N. (2018). The Mediating Role of Moral Reasoning on the Relationship between Self-Concept and Moral Metacognition with Moral Behavior. *Educational Psychology*, 13(46); 123-143. <https://dx.doi.org/10.22054/jep.2018.8479>. [In Persian]
- Padir, M. A., Ayas, T., & Horzum, M. B. (2021). Examining the Relationship among Internet Parental Style, Personality, and Cyberbullying/Victimization. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 5(1), 56-69. <https://doi.org/10.46328/ijtes.160>
- Perugini, M., & Leone, L. (2009). Implicit self - concept and moral action, *Journal of research in personality*, 43, 747-754
- Piff, PK., Stancato, D M., Cote, S., Mendoza- Denton, R., & Keltner, D. (2012). Higher social class predicts increased unethical behavior. *Proce National Acad Sci*; (109): 4086-4091
- Piran, M., & Nastizaie, N. (2015). The relationship between intellectual capital and social responsibility with the ethical behavior of faculty members. *Iranian Journal of Education in Medical Sciences*, 16(50): 454-464. [In Persian]
- Pittel, S .M. & Mendelson, G. A. (1966). Measurement of moral values: A review and critique, *Psychological bulletin*, 66, 23-35.
- Reynolds, S.J., Leavitt, K. & DeCelles, K.A. (2010). Automatic Ethics: The Effects of Implicit Assumptions and Contextual Cues on Moral Behavior, *Journal of Applied Psychology*, 95, 752-760
- Rogers, D. (1977). *The Psychology of Adolescence*. Prentice-Hall.
- Sabet, M., Delavar, A., Pasha Sharif, H., & Khoshnevisan, Z. (2015). Development and validation of moral behavior inventory: the facts related to confirmatory factor analysis and exploratory factor. *Islamic Azad University Tonekabon Branch*, 6(3); 23. [In Persian]
- Sage, L. & Kavussanu, M. (2007). The Effects of Goal Involvement on Moral Behavior in an Experimentally Manipulated Competitive Setting, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 29, 190-207
- Schauster, E., Ferrucci, P., Tandoc, E., & Walker, T. (2020). Advertising Primed: How Professional Identity Affects Moral Reasoning. *Journal of Business Ethics*. <https://doi.org/10.1007/s10551-020-04429-0>
- Swanson, L., Hill, G. (1993). Metacognitive aspects of moral reasoning and behavior. *J Adoles*. 28: 711-35

- Talbzadeh, H. (2002). The relationship between metacognition with moral reasoning and behavior in high school boys Tehran [Master's Thesis]. Tarbiat Moallem Tehran University; 1-8. [In Persian]
- Tangney, J. P., Stuewig, J., & Mashek, D. (2007). Moral Emotions and Moral Behavior. *Annu Rev Psychol*, 58, 345–372. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.56.091103.070145>
- Termini, K. A. Golden, J. A. (2007). Moral Behaviors: What Can Behaviorists Learn from the Developmental Literature? *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy* Volume 3, No. 4.
- Van den Berg, T. G. C., Kroesen, M., & Chorus, C. G. (2020). Does morality predict aggressive driving? A conceptual analysis and exploratory empirical investigation. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 74, 259–271. <https://doi.org/10.1016/j.trf.2020.08.017>
- Xiang, Y., Cao, Y., & Dong, X. (2020). Childhood maltreatment and moral sensitivity: An interpretation based on schema theory. *Personality and Individual Differences*, 160(February). <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.109924>
- Yang, L., Cai, G., Yong, S., & Shi, H. (2020). Moral identity: A mediation model of moral disengagement and altruistic attitude. *Social Behavior and Personality*, 48(7), 1–13. <https://doi.org/10.2224/sbp.8867>